

Konsten att sticka

”Konsten att sticka”¹ är fritt översatt titeln på Anna Rauhalas doktorsavhandling i etnologi, som tar avstamp i den stickningsrenässans som pågått under 2000-talet. Stickning har, förenklat uttryckt, gått från att vara en självklar, vardaglig färdighet för främst kvinnor, via en period som en lite ambivalent symbol för huslighet, och till att nu växa i popularitet som kreativ uttrycksform och terapeutisk verksamhet. I avhandlingen anläggs ett historiskt perspektiv på stickning, med fokus på stickandets och det stickades olika uttrycksformer från 1800-talet till nutid. Tyngdpunkten ligger på tiden fram till 1970-talet i ett agrart Finland – en avgränsning som anges som relaterad till det empiriska materialet. Detta material utgörs av en stor mängd svar på flera frågelistor som skickats ut på 1960 – 1970-talet, arkiv- och tidningsmaterial, Nationalmuseets samling av stickade vantar samt av svar på en kort frågelista som delades ut på Nationalmuseets stickcafé som Rauhala var med om att organisera och förverkliga.

Det centrala begreppet i avhandlingen är färdighet [taito] och avhandlingens syfte är att granska de färdigheter som stickning och stickande inneburit i, och som en del av, olika tidsperioder. Dessa färdigheter och värden undersöks både på institutionaliserade och icke-institutionaliserade plan, på samhällelig nivå och individnivå. Med begreppet färdighet riktas blicken mot hur stickning lärts ut, tränats in och värderats i olika sammanhang. Tyst kunskap diskuteras också som väsentligt för hantverksfärdigheter, en diskussion som intressant relateras till hur traditioner och normer förmedlas och till kulturanalys som metod att problematisera det vardagliga samt att ta i beaktande sinnen, kroppslighet och känslor som en viktig del av kulturella processer.

1 Rauhala, Anna 2019. *Neulonnan taito*. Kansatieteellinen Arkisto 59. Helsinki: Suomen muinaisyhdystys.

Efter att i de inledande kapitlen redogjort för avhandlingens utgångspunkter, teori, metod och material, behandlar följande kapitel stickningens historia i Europa och Finland och stickning som teknik. Här lyfter Rauhala fram ett förbisett arkeologiskt fynd från Åbo, som visar på att stickning förekommit redan på 1400-talet i Finland, vilket är långt tidigare än vad som antagits vara fallet. Stickandets förutsättningar i form av tillgång till material och redskap belyses i följande kapitel med exempel från frågelistsvar som speglar förhållandena i början av 1900-talet, vilket leder in på ett avsnitt om hur stickande och sticktekniker lärts ut till barn i hemmen och hur stickning institutionaliserats i skolans handarbetsundervisning.

Avhandlingens mittpunkt och mest omfattande kapitel utgörs av en genomgång av Nationalmuseets samling av stickade vantar, med en diskussion kring hur denna samling tillkommit och därigenom om hur det stickade värderats. Fokus ligger här också långt på att beskriva samlingen utgående från de tekniker, material och färger som använts i vantarna, för att därigenom undersöka stickning som färdighet. Det här är ett avsnitt som kanske kräver en viss förtrogenhet med stickningstekniker för att läsaren ska hänga med, även om beskrivningarna är noggranna. I slutet av boken finns dessutom en ordlista över stickningsrelaterade termer. Avsnittet utmynnar i en autoetnografiskt inspirerad analys, genom att Rauhala själv stickat några av de vantmodeller hon beskrivit. Metoden kallar hon färdighetsetnografi, där hon strävar till att i växelverkan med empiriskt material undersöka och tolka både uttalad och tyst kunskap. Intressant och belysande här är bland annat diskussionen kring relationen mellan färgval i stickning och belysningsförhållanden. I följande avsnitt återgår avhandlingen till frågelistsvaren, genom att diskutera mäns stickande och stickning som en könad färdighet i agrarsamhället. Den viktiga roll stickandet spelade under krigstiden tas upp i ett eget avsnitt. Slutligen diskuteras stickning som färdighet i samtiden och de olika positiva värden och effekter som stickning som hobby kan förknippas med idag, speciellt med tanke på välmående.

Avhandlingen lyckas bra med att kombinera många olika typer av empiriskt material till en väl sammanstickad helhet. Föresatsen att analysera stickning både på institutionaliserad, samhällelig nivå och individuell nivå är genomgående och analysen visar hur stickandets betydelser skiftat. Men med det maktbegrepp som används, förstås makt som en persons eller organisations förmåga att styra, influera och kontrollera andras beteende. Det här är en begreppsdefinition som landar i en problematisk slutsats: att dagens hobbystickande framstår som fritt från makt. Valfrihet riskerar här att likställas med frihet. Här hade jag önskat en mer kritisk läsning också av stickning som kulturellt uttryck i samtiden. Sammanfattningsvis är avhandlingen mycket intressant läsning för alla som är intresserade av hur kulturella färdigheter och hantverk kan studeras genom att ta många olika typer av källor och metoder i bruk, samtidigt som den också kan tilltala en bred läsekrets av stickningsintresserade.

Ann-Helen Sund